

SAMENVATTING

Met het project financieel-economische criminaliteit, onderdeel van het Actieplan Veilig Ondernemen deel 3, wordt beoogd om burgers en bedrijven weerbaarder en bewuster te maken van hun eigen mogelijkheden om te voorkomen dat ze slachtoffer worden van fraude en oplichting (preventie). Voor de totstandkoming van preventieve maatregelen is kennisontwikkeling omtrent de verschillende vormen van fraude en oplichting noodzakelijk. In het kader van deze kennisontwikkeling heeft het Wetenschappelijk Onderzoeks- en Documentatiecentrum (WODC) van het ministerie van Justitie Onderzoeks- en adviesbureau INTRAVAL een onderzoek laten uitvoeren naar preventieve maatregelen tegen horizontale fraude waar het bedrijfsleven slachtoffer van is.

Het onderzoek is onderverdeeld in twee fasen. In de eerste fase heeft een studie naar aard en omvang van (enkele) fraudevormen en preventieve maatregelen plaatsgevonden. In de tweede fase zijn de bevindingen uit de eerste fase voorgelegd aan stakeholders en vertegenwoordigers van bedrijven en instellingen voor een zogenoemde praktijktoets. Om de complexiteit van de uitkomsten van de onderzoeksactiviteiten zoveel mogelijk inzichtelijk te maken, is gebruik gemaakt van een theoretisch kader: de rationele keuzetheorie.

Eerste fase

Gezien de enorme omvang van (vormen van) horizontale fraude waarvan het bedrijfsleven slachtoffer kan worden, is het onderzoek naar aard en omvang beperkt tot enkele vormen van horizontale fraude, namelijk: faillissementsfraude; verzekeringsfraude; en identiteitsfraude. Door middel van literatuurstudie en interviews zijn de aard en de achtergronden van de geselecteerde fraudevormen nader onderzocht. Tevens zijn per geselecteerde fraudevorm de maatregelen en tips in kaart gebracht die al in de praktijk zijn toegepast en hun nut hebben bewezen. Hierbij wordt voor alle vormen ook aandacht besteed aan aandachtspunten voor de toekomstige aanpak. Vervolgens zijn voor de onderzochte fraudevormen de uitkomsten geordend aan de hand van de rationele keuzetheorie.

Tweede fase

In het tweede gedeelte van het rapport worden de resultaten van de praktijktoets die heeft plaatsgevonden beschreven. Bij de praktijktoets zijn de bevindingen uit de eerste fase, de (mogelijke) preventieve maatregelen voor de geselecteerde fraudevormen, voorgelegd aan verschillende focusgroepen met zowel stakeholders als betrokkenen uit het bedrijfsleven. In meerdere focusgroepen (zowel voor de aparte fraudevormen als voor horizontale fraude in het algemeen) is de reeds bestaande fraudepreventie besproken alsmede de mogelijkheden voor nog te ontwikkelen preventiemaatregelen in de toekomst. Bij de besproken en beschreven preventieve maatregelen is de aandacht met name gericht op maatregelen die bedrijven zelf kunnen nemen om te voorkomen dat zij het slachtoffer worden van (vormen van) horizontale fraude.

Resultaten

Uit ons onderzoek is duidelijk geworden dat specifieke maatregelen die preventief kunnen werken voor alle vormen van horizontale fraude niet of nauwelijks te formuleren zijn. Dit betekent dat per fraudevorm afzonderlijk en zelf mogelijk per sector de specifieke kwetsbaarheden en specifieke preventiemogelijkheden in kaart dienen te worden gebracht.

De betrokken stakeholders geven aan in de praktijk enkele algemene praktische maatregelen te zien voor de preventie van horizontale fraude. Deze kunnen voor de verschillende fraudevormen nader worden gespecificeerd. Deze maatregelen hebben enerzijds betrekking op het investeren in goederen en kennis zoals: het verbeteren van samenwerking en communicatie met andere betrokkenen; het vaker en beter screenen van klanten en personeel; en het verhogen van het fraudebewustzijn binnen het bedrijfsleven en de rest van de samenleving. Anderzijds hebben potentiële maatregelen volgens stakeholders betrekking op het verhogen van de (gepercipieerde) pakkans. Hierbij kan gedacht worden aan: het voeren van een duidelijk en consequent fraudebeleid; aandacht besteden aan (successen van) fraudebestrijding (met behulp van media en naming en faming); en het ontwikkelen van een eenduidig en praktisch (juridisch) instrumentarium (onder andere protocollen en convenanten). Tevens dient volgens betrokken stakeholders zowel binnen het bedrijfsleven als bij de overheid systematisch aandacht te bestaan voor detectie en repressie van de verschillende vormen van horizontale fraude.

Als absolute randvoorwaarde voor de preventie van horizontale fraude is in dit onderzoek steeds het belang van samenwerking naar voren gekomen. Alle betrokkenen geven aan dat zonder samenwerking de aanpak van horizontale fraude niet goed mogelijk is. Deze benodigde samenwerking verloopt in de praktijk nog lang niet optimaal. Alvorens kan worden ingezet op allerlei mogelijke vormen van preventie, dient eerst een goede samenwerking te worden gerealiseerd en gewaarborgd.